

ตำบลคำแคน

อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

พลิกฟื้นคำแคน ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและพอเพียง

สารบัญ

- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๔ ก้าวเดินด้วยความปลอดภัย
- ๑๗ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๔ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๖ แผนที่ความรู้
- ๓๘ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้
- ๔๒ ภาคผนวก

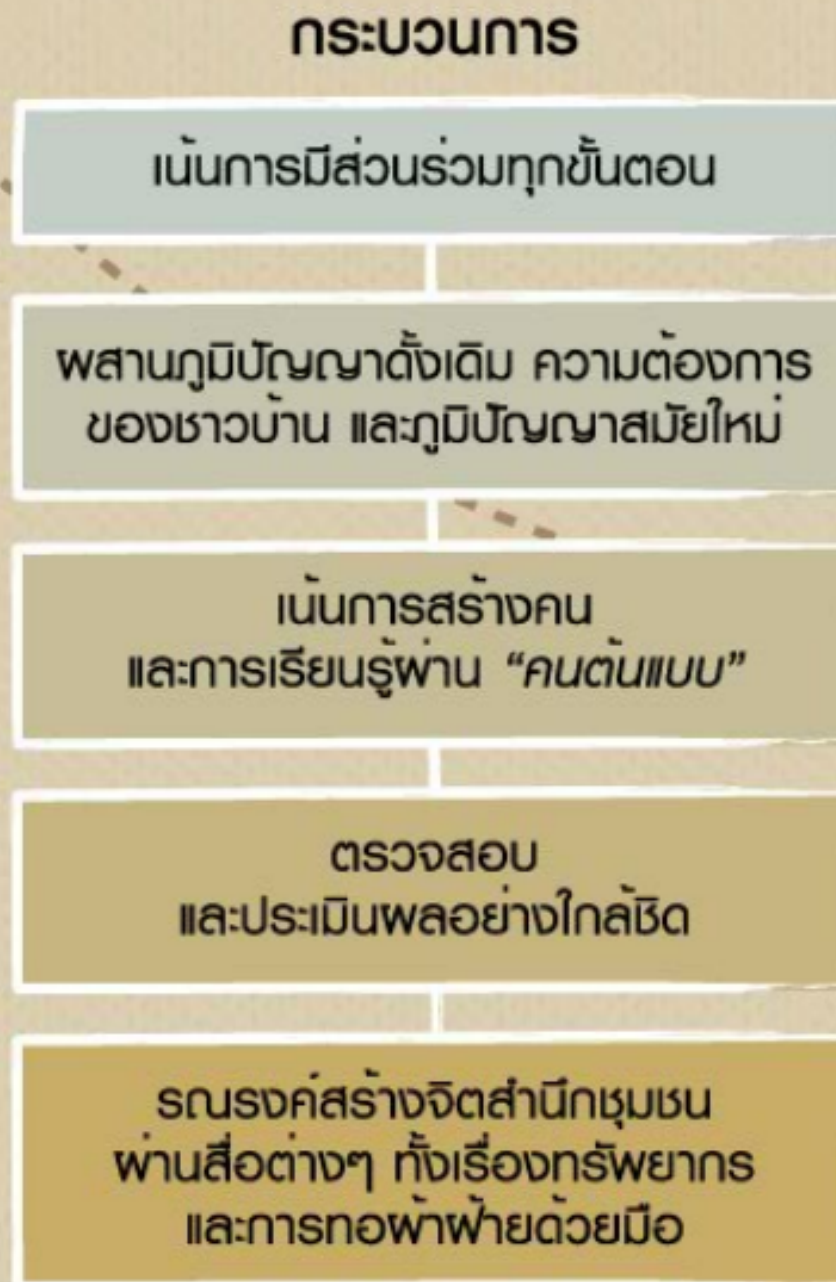

นิยามความปลอดภัยของตำบลคำแคน

“เน้นเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการวางแผนป่าในชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนากลุ่มเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน”

โมเดลคำแนะนำ : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

ประโยชน์ที่ได้

การพึ่งตนเอง
และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สภาพ แวดล้อม

บนพื้นที่ห่างไกลของดินแดนที่ราบสูง... ตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกตำบลหนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรในดินสินในน้ำ มีผืนป่าสีเขียวหรือที่เรียกว่า "ภูเม็ง" เป็นรากฐานให้ผู้คนได้อาศัยดำรงชีพ หากินหาเก็บใช้ประโยชน์ ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหาร และสัตว์ป่านานาชนิด รวมทั้งมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่คอยหล่อเลี้ยงไร่นา เป็นต้นทุนสำคัญในการเพาะปลูกและทำการเกษตร แม้จะเกิดปัญหาดินเค็ม ได้ผลผลิตน้อย ราคาตกต่ำ ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากใช้ปุ๋ยเคมี หรือสารเคมีให้ได้ผลผลิตมากๆ การถางป่า จนไปถึงเรื่องของหนี้สิน และปัญหาสังคมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนชนทะเลาะเบาะแว้งในชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม เลื่อนหาย หรือแม้แต่การต่อสู้ชิงค้ำกันเองของการเมืองท้องถิ่น แต่ชาวคำแคนก็สามารถพลิกฟื้นสถานการณ์ขึ้นมาได้ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งยึดมั่นในแนวทางแห่งวิถีพอเพียง

ตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอมัญจาคีรี ๒๘ กิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๑๔ หมู่บ้าน ประชากรประมาณ ๘,๑๒๐ คน พื้นที่รวม ๘๔,๓๘๕ ไร่ โดยมีลักษณะเป็นที่ราบและเนินสูงสลับกันแบบลูกคลื่นลอนลาด มีลำห้วยเกิดจากเทือกเขาภูเม็งที่ทอดแนวยาวอยู่บริเวณตอนเหนือและทางตะวันตกของตำบล ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับปลูกข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยปากควา ห้วยคำเสือตาย และห้วยแล้ง รวมทั้งฝาย บ่อน้ำ ที่สร้างขึ้น เพื่อใช้เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ในชีวิตประจำวัน มีผืนป่าชุมชนภูวัดบ้านคำน้อย บ้านหนองขาม และป่าโคกหลวงบนป่าภูเม็งให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ เก็บผัก หาของป่า เสริมกับการทำเกษตร เช่น ทำนาปี ไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย สวนผลไม้ ยางพารา และรับจ้าง 💧

ความเป็นมา

ตำบลคำแคน เป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๐๐ ปี เดิมเป็นตำบลที่ขยายตัวมาจากตำบลโพนเพ็ก อำเภอวังยางคำรี ต่อมาเมื่อกลุ่มคนที่เป็นต้นตระกูลของชาวตำบลคำแคนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จับจองพื้นที่ทำกินและตั้งชุมชนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๘ ภายหลังจัดตั้งเป็นตำบลคำแคนในปี พ.ศ.๒๕๐๘ สมัยก่อนพื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์มากทั้งป่าไม้และสัตว์ แต่ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงผันผวนจากปัจจัยภายนอกและภายในพื้นที่เอง พอจะสรุปเป็นเรื่องราวสำคัญตามช่วงเวลาได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๐

ยุคก่อตั้งชุมชน

เกิดภัยแล้งขึ้นอย่างรุนแรงสามปีติดต่อกัน ชาวบ้านอยู่อย่างลำบาก ข้าวที่ปลูกไม่พอกิน พืชพันธุ์ที่ปลูกไว้ไม่ให้ผลผลิต เกิดการอพยพออกนอกพื้นที่ ไปหาอยู่หากินที่อื่น ในชุมชนเกิดการจี้ปล้นกันมาก รวมทั้งกลุ่มโจรขโมยวัว ควาย และยังเกิดอหิวาตกโรคระบาดอย่างรุนแรง

พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๘

ยุคพืชเศรษฐกิจกระแสหลัก

มีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เข้ามา คือ ปอ ส่งผลให้วิถีการผลิตที่เคยปลูกอยู่ปลูกกิน เปลี่ยนไปปลูกพืชเพื่อขายให้ได้เงิน แล้วนำเงินมาซื้อสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันแทน แต่การปลูกปอต้องใช้พื้นที่เพิ่มขึ้น ชาวบ้านจึงเริ่มถางป่าเพื่อปลูกปอ แหล่งน้ำเริ่มเน่าเหม็นเพราะการปลูกปอต้องอาศัยแหล่งน้ำในการแช่ปอ ภายหลังเริ่มมีการเริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ คือ มันสำปะหลัง เพื่อทดแทนปอที่ราคาคตกลง ทำให้ต้องขยายพื้นที่และถางป่าเพิ่มขึ้นอีก ในช่วงปีนี้เองชาวบ้านเริ่มรู้จักแหล่งทุนเพื่อกู้ยืมเงิน ทำการเกษตร ทำให้เริ่มมีภาระหนี้สิน

พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๕๑

ยุคอนุรักษ์ทรัพยากร

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จัดทำโครงการปลูกป่า และเลือกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่อยู่ในเขตของตำบลคำแคนจำนวน ๖,๐๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่เป้าหมายหนึ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมจากการถูกบุกรุกแผ้วถางปลูกพืชจนต้องฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีหน่วยงานเอกชนภายใต้โครงการพัฒนาลุ่มน้ำชี (WWF) เข้ามาดำเนินงานในเรื่องอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และดิน และในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการรักษ์ป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๓๘

ยุคพัฒนา

รัฐบาลในยุคนั้นใช้นโยบายเงินผัน มีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ทั้งถนนสายหลักที่เข้ามายังตำบลคำแคน พัฒนาแหล่งน้ำมีการสร้างฝายหลายแห่ง เริ่มมีไฟฟ้าเข้ามาในชุมชน สิ่งก็ตามมาก็คือเครื่องใช้ไฟฟ้าอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของชาวบ้านอย่างมาก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ คือ อ้อย เข้ามาเป็นทางเลือกใหม่ให้ชุมชน ด้วยราคาผลผลิตที่สูงจึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกตามกัน ฝืนป่าถูกบุกรุกเพื่อขยายพื้นที่ปลูกอ้อย กันอย่างกว้างขวาง และเนื่องจากการทำไร่อ้อยต้องใช้สารเคมีปริมาณมาก ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ กบ เตี้ยค ปลา ตามธรรมชาติลดลงสิ่งแวดล้อมเสียหาย และเปลี่ยนสภาพการทำมาหากินที่เคยพึ่งพิงธรรมชาติ ไปเป็นปลูกพืชเพื่อหาเงินมาซื้ออาหารมากขึ้น จากนั้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีการพัฒนาถนนลูกรังในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเดินทางสะดวกสบายขึ้น ชาวบ้านยังคงขยายพื้นที่ปลูกอ้อย ยุคาลิปดัส และใช้สารเคมีมากขึ้นเรื่อยๆ ธรรมชาติก็ยิ่งเสื่อมโทรมลง ปลาในลำห้วยตายด้วยโรคระบาด เกิดโรคฉี่หนู ทำให้ชุมชนเกิดความหวาดระแวงมากขึ้น

■ บทบาท

แม้สภาพโดยรวมของชุมชนจะมีปัญหามากมายหลายด้านดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนแก้ไขปัญหาค้นคว้าและชาวบ้านเองก็ตระหนักถึงปัญหา และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง จนพึ่งพาตนเองได้ และเกิดเป็นต้นทุนการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

ตำบลคำแคนเป็นตำบลที่อยู่ในโครงการปลูกป่าฯ ของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และมีหมู่บ้าน ปตท. พัฒนา ทำให้เกิดการทำกิจกรรมและรวมกลุ่มของชาวบ้าน เช่น กลุ่มทอผ้าฝ้ายด้วยมือ ราษฎร อาสาสมัครพิทักษ์ป่า

มีโครงการพัฒนาลุ่มน้ำชี เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนความรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ เกิดการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

มีบุคคลที่ดำเนินวิถีชีวิตพอเพียง เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการเรียนรู้ เช่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจของ วิจิตร โกษศรี เรื่องการอนุรักษ์ดิน การทำปุ๋ยชีวภาพ ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นจุดเรียนรู้ได้ในอนาคต

มีปัญญาชนที่สนใจการทำงานเพื่อสังคม อาทิ ครู เจ้าหน้าที่อนามัยประจำตำบล ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น และเข้ารับราชการในระดับหัวหน้าหน่วยงาน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนต่อไป 💧

ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

จากการเข้ามาทำงานโครงการปลูกป่า เมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๗ ทำให้ ปตท. เห็นถึงความเข้มแข็งของแกนนำและความร่วมมือของคนในท้องถิ่น โดยมี กฤษณา ชุ่นคำ และพิกุล ไตรมาส แกนนำกลุ่มทอผ้าฝ้ายด้วยมือ เชื่อมโยงพื้นที่ เข้าสู่โครงการฯ และเชื่อมร้อย สู่องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งคณะกรรมการโครงการฯ ได้ประเมินพื้นที่แล้วเล็งเห็นถึงความต่อเนื่องจากโครงการปลูกป่าฯ และรูปธรรมในตำบล คือหมู่บ้าน ปตท. พัฒนา (กลุ่มทอผ้าฝ้ายด้วยมือ) จึงคัดเลือกให้ตำบลคำแคนเข้าร่วมโครงการรักษ้ำป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ในระยะที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๑ 🌊

■ กลไกการขับเคลื่อน

ระยะแรกของการเข้าร่วมโครงการฯ เริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจในแนวคิด ทบพวนหลักการ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการฯ กับชุมชน โดยเปิดเวทีชี้แจงกับผู้เกี่ยวข้อง โดยมีผู้นำทางการ และไม่เป็นทางการ ผู้นำธรรมชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน และครัวเรือนพอเพียงอาสา รวมทั้งหน่วยงานรัฐในตำบล เช่น ตัวแทนจากโรงเรียน สถานีอนามัย จาก ๑๔ หมู่บ้าน ได้รับคัดเลือกเข้ามาเป็นคณะกรรมการโครงการฯ ตำบลคำแคน เน้นผู้มีจิตอาสา เสียสละ มีภาวะเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบเป็นหลัก ทำให้ สำนัคดี ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการโครงการฯ โดยตัวแทนส่วนใหญ่ที่ถูกคัดเลือกมาจะเป็นผู้นำทางการเกือบทั้งหมด และอยู่นอกเหนือจากโครงสร้างคณะกรรมการปลูกป่าฯ ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการฯ เกิดจากความสมัครใจและความเห็นชอบจากที่ประชุม โดยมีการจัดสรรฝ่ายต่างๆ เพื่อสร้างระบบธรรมาภิบาลในการบริหารงานโครงการฯ ตามแผนภาพด้านล่าง

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลคำแคน

ประธานคณะกรรมการโครงการฯ
นายสำลี คำวันดี

คณะกรรมการฝ่ายบริหาร

นายจตุภูมิ หมูไพบูลย์
นายสุภา วงษ์กลาง
นางสาว รจนา เพียรไธสง

คณะกรรมการฝ่าย
การเงิน

นางพิกุล ไตรมา
นายไพบูลย์ บุตรสนาม

คณะกรรมการฝ่าย
การบัญชี

นายบุตริศ เป้าจรรยา
นายไพบูลย์ บุตรสนาม
นางพิกุล ไตรมาศ

คณะกรรมการฝ่าย
จัดซื้อจัดจ้าง

นายชัยนาถ วิถี
นายสายทอง อ่อนละอ
นายสมร ศรีษา

คณะกรรมการฝ่าย
ติดตามและประเมินผล

นายสุรศักดิ์ ตาปราบ
นายบัญญัติ ทัพชัย
นายบรรดิษ งามคุณ

คณะกรรมการโครงการฯ

ถือเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนแผนงานและผลักดันกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย ประสานงาน หาแนวทางแก้ไขปัญหาคำถามต่างๆ และสรุปบทเรียนที่เกิดจากการดำเนินงานทุกเดือน เพื่อปรับปรุงการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งตลอดกระบวนการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมา ยังก่อให้เกิดการขยายตัวของคณะกรรมการโครงการฯ ที่อาสาเข้ามาร่วมผลักดันการขับเคลื่อนโครงการฯ โดยเริ่มมีภาคีเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการฯ และที่ปรึกษาโครงการฯ ได้แก่ โรงเรียน สถานีนามัย และกลุ่มกิจกรรมเดิมในตำบล ขณะที่คณะกรรมการโครงการฯ ส่วนใหญ่ติดภาระหน้าที่หลายด้าน ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้สม่ำเสมอ ทำให้งานล่าช้าและขาดความต่อเนื่อง จึงแก้ไขด้วยการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาหรือปราชญ์ชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกแต่ละหมู่บ้านและสมัครใจเข้ามาเป็นตัวแทนเพื่อลดปัญหาการขาดประชุมในแต่ละเดือน ทำให้คณะกรรมการโครงการฯ ชุดปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาในแต่ละหมู่บ้าน

จากการดำเนินงานตลอดระยะเวลากว่า ๓ ปี สามารถสรุปบทเรียนการทำงานในภาพรวมได้ดังนี้

๑. กลไกการรับรู้ของครัวเรือนพอเพียงอาสาผ่านคณะกรรมการโครงการฯ แต่ละหมู่บ้านยังมีน้อย
๒. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่คณะกรรมการโครงการฯ
๓. คณะกรรมการโครงการฯ ที่ผ่านมามีภาระหน้าที่หลายด้าน ทำให้มีข้อจำกัดในการดำเนินงาน
๔. กระบวนการสรุปบทเรียนในแต่ละเดือนยังทำได้น้อย เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้การคิดวิเคราะห์มีความอ่อนด้อยไปด้วย
๕. การแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโครงการฯ ที่ผ่านมายังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะความรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม การกระจายงานยังไม่ทั่วถึง หรือฝ่ายต่างๆ ที่จัดตั้งไว้ยังทำงานได้ไม่เต็มที่

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

กลไกหลักอีกกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนงานโครงการฯ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็คือ ทีมงานภาคสนาม ปตท. ซึ่งจะเข้ามาช่วยสนับสนุนกระบวนการทำงานของคณะกรรมการโครงการฯ ประกอบไปด้วย ๓ ส่วนสำคัญคือ

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล คัดเลือกจากบุคคลในชุมชนเข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการฯ ประสานการทำงานระหว่างโครงการฯ และตำบล โดยเรียนรู้ไปพร้อมกับคณะกรรมการโครงการฯ ระหว่างขับเคลื่อนงาน เท่ากับเป็นการสร้างความเข้าใจทั้งตนเอง และขยายไปสู่ผู้นำชุมชนครัวเรือน พอเพียงอาสา ทั้งยังเป็นผู้สนับสนุนการทำงานของตำบล รองรับการทำงานในส่วนที่เป็นข้อจำกัดของคณะกรรมการโครงการฯ

เจ้าหน้าที่ประจำภาค มีบทบาทของการสนับสนุนทั้งรูปแบบ เนื้อหา กระบวนการทำงานตำบลวิถีพอเพียงของตำบลคำแคน และการจัดการ ในส่วนนี้มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ดูแลในช่วงปลายปี พ.ศ.๒๕๕๓ ทำให้มีเจ้าหน้าที่ประจำภาคดูแล ๒ คน โดยเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนการทำงาน เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และเป็นที่ปรึกษาให้แก่เจ้าหน้าที่ประจำตำบล ตลอดจนการติดตามและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการฯ ในพื้นที่

ที่ปรึกษาภาค มีบทบาทในการบริหารงานระดับภาค กำกับการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบและกฎเกณฑ์ของโครงการฯ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนตำบลฯ ให้คำแนะนำด้านต่างๆ เช่น แนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และการขับเคลื่อนงาน จัดทำและประเมินความเป็นไปได้ของแผนตำบลวิถีพอเพียงร่วมกับ ๒๒ ตำบลในภาคอีสาน ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการเป็นตัวแทนภาคในการสื่อสารกับฝ่ายบริหารโครงการฯ ในส่วนนี้มีเลขานุการคอยช่วยงานด้านธุรการและจัดเตรียมการต่างๆ ที่เอื้อต่อการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาคอีสานกับส่วนกลาง

■ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนภูวัด

ป่าชุมชนภูวัด เป็นอีกแห่งหนึ่งที่เป็นเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำของคนในชุมชน แม้จะมีพื้นที่เพียง ๖๕๐ ไร่ แต่การใช้ประโยชน์ด้านอาหารการกินยังมีไม่ขาดสายและพอกพูนขึ้นท่ามกลางการจัดการป่าของชุมชนที่มีทั้งคณะกรรมการและชาวบ้านคอยป้องกันรักษากันอย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ป่าภูวัดโดยชุมชนเริ่มก่อรูปร่างให้เห็นเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๐ โดยการส่งเสริมจากโครงการฟื้นฟูลุ่มน้ำชี (WWF) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน ภายใต้การบริหารจัดการดูแลอย่างเป็นระบบ และใช้กลยุทธ์สำคัญคือ "เปลี่ยนจากผู้ล่าหาของป่ามาเป็นผู้อนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าให้คืนสภาพเดิม" โดยใช้การวิจัยไต่บ้านเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ชาวบ้านที่มีอาชีพหาของป่าเป็นผู้ทำหน้าที่สำรวจข้อมูลด้านต่างๆ เช่น พืช สัตว์ จากการหาของป่าในแต่ละครั้ง เช่น ชื่อพืชหรือสัตว์ที่หามาได้ ปริมาณที่เก็บได้ ระยะเวลาที่เก็บได้ การบริโภคในครอบครัวและมูลค่าที่คิดเป็นจำนวนเงินในการขายของป่าที่หาได้ รวมทั้งสอบถามเพื่อนบ้านที่หาของป่าเช่นกัน จากนั้นทำการบันทึกข้อมูลสรุปข้อมูลและร่วมกันสรุปบทเรียนทุก ๓ เดือน ก่อนจัดทำแผนการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนภูวัด เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการศึกษาวิจัยไต่บ้านทำให้คนในชุมชนพบว่า พื้นที่ป่าภูวัดแห่งนี้ยังมีความอุดมสมบูรณ์หลงเหลืออยู่ มีทั้งพืชที่เป็นไม้ใช้สอยพืชอาหารและสมุนไพร อยู่เนิ่นร้อยชนิด นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่า เช่น นก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม อีกจำนวนมากเพื่อขยายผลให้ลูกหลานและคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าชุมชนภูวัด จึงได้มีการจัดตั้ง "ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนภูวัด" ในบริเวณวัดป่าบุญญนิมิตรเพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนและนอกชุมชน

การดำเนินงานโครงการฯ เข้ามาหนุนเสริมในเรื่องของการปลูกจิตสำนึก รักในป่าชุมชน โดยจัดกิจกรรมการบวชป่าภูวคขึ้น เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ทำให้เกิดกระแสเรื่องการอนุรักษ์ในชุมชนอย่างจริงจังมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการคิดงานต่อเนื่องในแผนงานตำบลต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ประกอบด้วยกิจกรรมสำรวจศึกษาเส้นทางเดินป่า ธรรมชาติในป่าภูวคขึ้น มีการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ความรู้ ข้อมูลใน ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าภูวค สนับสนุนให้ตำบลเครือข่ายภาคอีสานเข้ามาศึกษา ศึกษาน และจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนรักถิ่น ดิน น้ำ ป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการพัฒนากิจกรรมสำหรับเยาวชนให้เกิดความรักถิ่น ปลูกฝังแนวคิด อนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงคิงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม

ในโครงการฯ แต่ยังชักนำคณะครูอาจารย์เข้ามา ร่วมขับเคลื่อนงานอีกด้วย และเพื่อให้เกิดความ ต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ จึงมีการ ระดมความคิดจากคณะครูและกลุ่มเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรม และจัดตั้งกลุ่มเยาวชน รักถิ่น ดิน น้ำ ป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม ขึ้นมา อีกครั้ง โดยให้ครูเข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษางาน มากขึ้น ทั้งยังจัดทำแผนงานและผลักดันให้ เยาวชนคิดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนงานเรื่อยมา เช่น กิจกรรมการสร้างวิทยากรในป่าภูวค และ การจัดการขยะในโรงเรียน

รณรงค์งานศพปลอดเหล้า

ในอดีตที่ผ่านมา เชื่อกันว่าการดื่มเหล้าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เรียกคนให้มา ช่วยงาน แม้ในงานศพซึ่งเป็นงานที่สร้างความเศร้าโศกให้กับญาติมิตรก็ยังมี การเลี้ยงเหล้า แรกๆ จะเป็นเหล้าที่ชุมชนผลิตเอง เช่น อุ สาโท หรือเหล้ากลั่น ต่อมาได้เปลี่ยนมาซื้อกินแทนตามกำลังและฐานะ เหล้าในงานศพนี้กลายเป็น ค่าใช้จ่ายอีกส่วนหนึ่งที่สร้างหนี้ให้กับครอบครัวผู้สูญเสีย

เมื่อประกอบกับการลงเก็บข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ที่โครงการฯ ใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชน พบว่าส่วนหนึ่งที่สร้างรายจ่ายให้กับ กลุ่มเป้าหมายมากที่สุดคือ เหล้า และเป็นปัญหาเรื่อยมาโดยไม่มีการแก้ไข จนคณะกรรมการโครงการฯ ได้มีโอกาสเดินทางไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการหยิบยกเรื่องงานศพ ปลอดเหล้าเข้ามาแลกเปลี่ยนกันจนกลายเป็นประเด็นที่สร้างความสนใจและ เกิดความตั้งใจที่จะทำให้เกิดขึ้นในชุมชนคำแคนก่อให้เกิดการผลักดัน หาแนวร่วม ขับเคลื่อนงานกิจกรรมรณรงค์งานศพปลอดเหล้าขึ้นในพื้นที่นี้ โดยมีกระบวนการโดยสรุปดังนี้

กระบวนการทั้งหมดที่ร่วมกันจัดทำขึ้น ก็เพื่อลดรายจ่ายในการจัดงาน ลดการทะเลาะวิวาท และไว้อาลัยแก่ผู้ตาย และสร้างวัฒนธรรมที่ดีงามเกิดขึ้น ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจทั้งโครงการฯ หน่วยงานราชการและภาคี ที่อยู่ในพื้นที่ รวมทั้งชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจน พระสงฆ์ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการออกประชาคม โดยได้รับงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมนี้จากโครงการฯ ๕,๐๐๐ บาท หลังจากมีการรณรงค์ก็เริ่มมีการ เปลี่ยนแปลงที่ดี โดยหมู่ ๕ บ้านคำปากคาว เป็นหมู่บ้านแรกที่ตอบรับและทดลอง หลังการประชาคมสิ้นสุดลง เจ้าภาพให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และพบว่า ค่าใช้จ่ายลดน้อยลง มีปัญหาการเมาสุราลดลง ทำให้เกิดการบอกต่อกิจกรรม งานศพปลอดเหล้ามากขึ้นเรื่อยๆ

ผลที่ได้รับจากการสรุปบทเรียนของคณะกรรมการแผนงาน พบว่ามี เจ้าภาพงานศพ ๘ รายเข้าร่วมกิจกรรม โดยได้รับการตอบรับจาก ๗ หมู่บ้าน จากทั้งหมด ๑๔ หมู่บ้าน พร้อมกันนั้นยังได้เสนอแนะถึงแนวทางการ เคลื่อนงานในอนาคตว่า ถ้าจะประชาสัมพันธ์ในเรื่องงาน

ศพปลอดเหล้าให้ได้ผลยิ่งขึ้นใน อนาคตจะต้องเน้นสร้างการรับรู้ และร่วมมือกันทั้งตำบล จึงได้มีการ จัดทำป้ายงานศพปลอดเหล้า ประจำแต่ละหมู่บ้านเพื่อรณรงค์ และกระจายข่าวสารให้เกิดการ เข้าร่วมเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีแนวโน้ม ที่จะหาแนวร่วมในส่วนภาคีมากขึ้น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล

พลังงานทดแทน...ทางเลือกใหม่ของชาวคำแคน

พลังงานเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของโครงการฯ ที่ต้องการเน้นให้ชุมชนเล็งเห็นคุณค่า และประหยัดพลังงานที่มีอยู่ รวมทั้งร่วมกันค้นหาเทคโนโลยีพลังงานทดแทน ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ แสงอาทิตย์ น้ำ และลม ซึ่งเป็นพลังงานที่ใช้แล้วไม่มีวันหมดสิ้น สามารถเกิดทดแทนใหม่ได้เรื่อยๆ และเพื่อให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของพลังงาน ทางโครงการฯ ได้เริ่มทำการเก็บข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงานไว้ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ และทำให้ชุมชนรู้จักการใช้พลังงานในครอบครัวตนเอง

จากการประมวลข้อมูลพบว่า มีรายจ่ายด้านพลังงาน เป็นตัวเลขค่อนข้างสูงทำให้ชุมชนตระหนักและนำไปสู่การคิดวางแผนพลังงานของตำบลคำแคน โดยขึ้นต้นชุมชนได้ไปศึกษาดูงานเทคโนโลยีพลังงานทดแทนที่ศูนย์วิจัยพลังงานทดแทน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีพลังงานทดแทน แล้วนำความรู้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลพื้นที่ของตำบลคำแคน ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการเกษตร และมีชีวมวลที่เหลือจากการเกษตรเป็นวัตถุดิบพื้นฐาน ทำให้เกิดแผนด้านพลังงานชุมชนอย่างง่ายที่เป็นเรื่องใกล้ตัว คือ การทำเตาเผาถ่าน ๒๐๐ ลิตร และเตาซูปเปอร์อั้งโล่ จากแผนงานกิจกรรมนำมาสู่การลงมือทำของคนในชุมชน เกิดเป็นรูปธรรมที่กลายเป็นจุดเรียนรู้ภายในตำบลคำแคนดังนี้

เตาเผาถ่าน ๒๐๐ ลิตร

การเผาถ่านจากถัง ๒๐๐ ลิตร เป็นกิจกรรมด้านพลังงานที่สร้างการเรียนรู้เรื่องการเผาให้ได้ถ่านที่มีคุณภาพ โดยนำเศษวัสดุทางการเกษตรหรือเศษกิ่งไม้ตามหัวไร่ปลายนามาใช้ให้เกิดประโยชน์ และยังได้น้ำส้มควันไม้นำไปใช้ในการเกษตร แต่ต้องมีระบบการจัดการเรื่องไม้ที่ดี โดยตำบลคำแคนได้จัดอบรมการเผาถ่านด้วยถัง ๒๐๐ ลิตร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สนใจ โดยโครงการฯ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ๑๕ ชุด

ซึ่งนำไปติดตั้งไว้ที่โรงเรียนทุกโรงเรียนในตำบล เพื่อให้เยาวชนในโรงเรียนได้เรียนรู้ด้วย ส่วนครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้ารับการอบรมนั้น เมื่อได้รับความรู้แล้วได้นำไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือนตนเองได้ ปัจจุบันมีการขยายผลความรู้เรื่องเตาเผาถ่าน ๒๐๐ ลิตรภายในชุมชน เกิดโรงเรียนต้นแบบ ได้แก่ โรงเรียนคำน้อย ที่นำความรู้เรื่องการเผาถ่านมาประยุกต์ใช้ได้จริง และยังสามารถนำผลพลอยได้ที่คือน้ำส้มควันไม้ไปใช้กับแปลงผักที่ปลูกภายในโรงเรียนได้

เตาซูปเปอร์อั้งโล่ (เตาหุงต้มประสิทธิภาพสูง)

หลังจากอบรมเตาเผาถ่าน ๒๐๐ ลิตร ที่ทำให้ได้ถ่านที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นการประหยัดถ่าน จึงจัดอบรมเทคนิคการทำเตาซูปเปอร์อั้งโล่ โดยไปเรียนรู้งานที่ตำบลทุ่งโป่ง อำเภอบุณฑลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น หลังจากนั้น เกิดการรวมกลุ่มเตาซูปเปอร์อั้งโล่ขึ้นที่บ้านคำแคน หมู่ ๑ และเกิดการระดมทุน เพื่อใช้ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยโครงการฯ สนับสนุนแม่พิมพ์จำนวน ๑ ชุด จากนั้นได้เริ่มกระบวนการ

การผลิต ให้ครัวเรือนพอเพียงอาสาภายในตำบลได้ใช้ก่อนแล้วค่อยขยายผลภายหลัง โดยใช้ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้านเป็นสถานที่ปฏิบัติการ จากรูปธรรมดังกล่าว ชุมชนเข้าใจเรื่องพลังงานทดแทนมากขึ้น ทำให้มีการพัฒนาตนเอง เพิ่มขีดความสามารถ โดยการประเมินศักยภาพพื้นที่เพิ่มมาอีกระดับหนึ่ง คือ คัดกิจกรรมการทำปอหมักแก๊สชีวภาพ เพราะในตำบลมีการเลี้ยงสัตว์ จึงมีมูลสัตว์จำนวนมาก ถ้านำมาทำแก๊สชีวภาพไว้ใช้เองจะช่วยลดค่าใช้จ่ายแก๊สหุงต้ม (LPG) ไปได้มาก

แก๊สชีวภาพ

การอบรมแก๊สชีวภาพ เกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๓

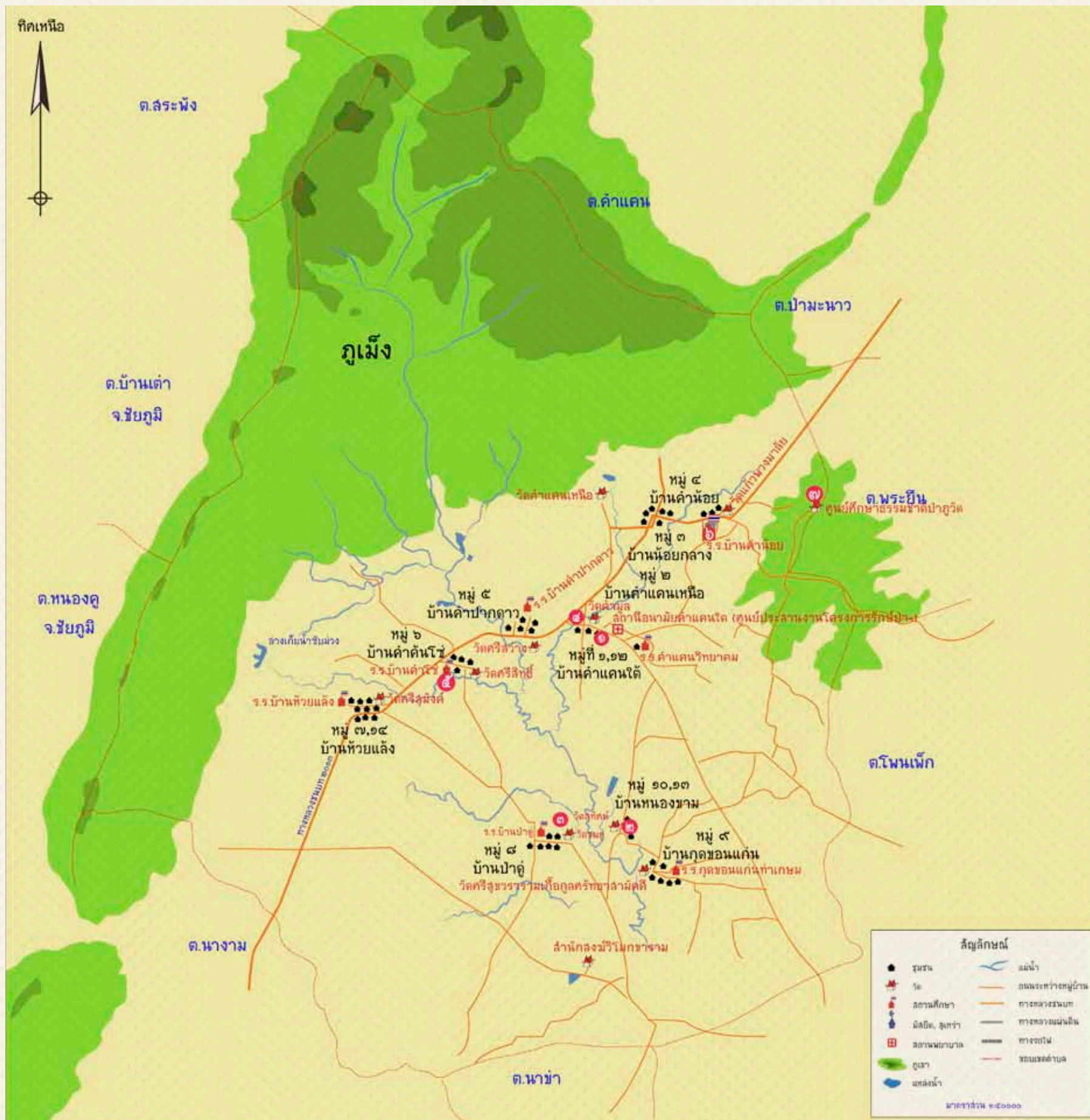
โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายที่สนใจ หลังการอบรมชุมชนมีการใช้งานจริง พร้อมกับเรียนรู้ระบบการทำงานของแก๊สชีวภาพ ซึ่งเป็นระบบที่ซับซ้อนและต้องมีผู้ดูแลอย่างคิ เมื่อมีการใช้งานได้ระยะหนึ่งพบปัญหาว่าปริมาณแก๊สที่เกิดจากการหมักมีน้อยลง จึงได้ทำการแก้ไขจนสามารถใช้งานได้ปกติ นอกจากนั้นยังสามารถขยายผลเกิดจุดเรียนรู้ภายในชุมชนเพิ่มขึ้นอีก ๓ จุด

จากข้อมูลรูปธรรมพลังงานของตำบลคำแคนทั้งหมดนี้ เริ่มจากที่ไม่มีความรู้ แต่มีความตั้งใจจนสามารถหาแนวทางการนำพลังงานทดแทนมาใช้กับชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มพลังงานในชุมชนแต่ยังไม่ถึงกับเป็นกลุ่มอาชีพ และกิจกรรมพลังงานบางตัวยังไม่ถึงที่สิ้นสุด ต้องมีการพัฒนาความรู้เพิ่มขึ้นอีก พลังงานบางกิจกรรมไม่มีขีดจำกัดยังสามารถพัฒนาต่อยอดในเชิงเทคนิคได้ ซึ่งชุมชนต้องเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพตนเองต่อไป 🔥

■ แผนทึ่ความรู้

รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลคำแคน

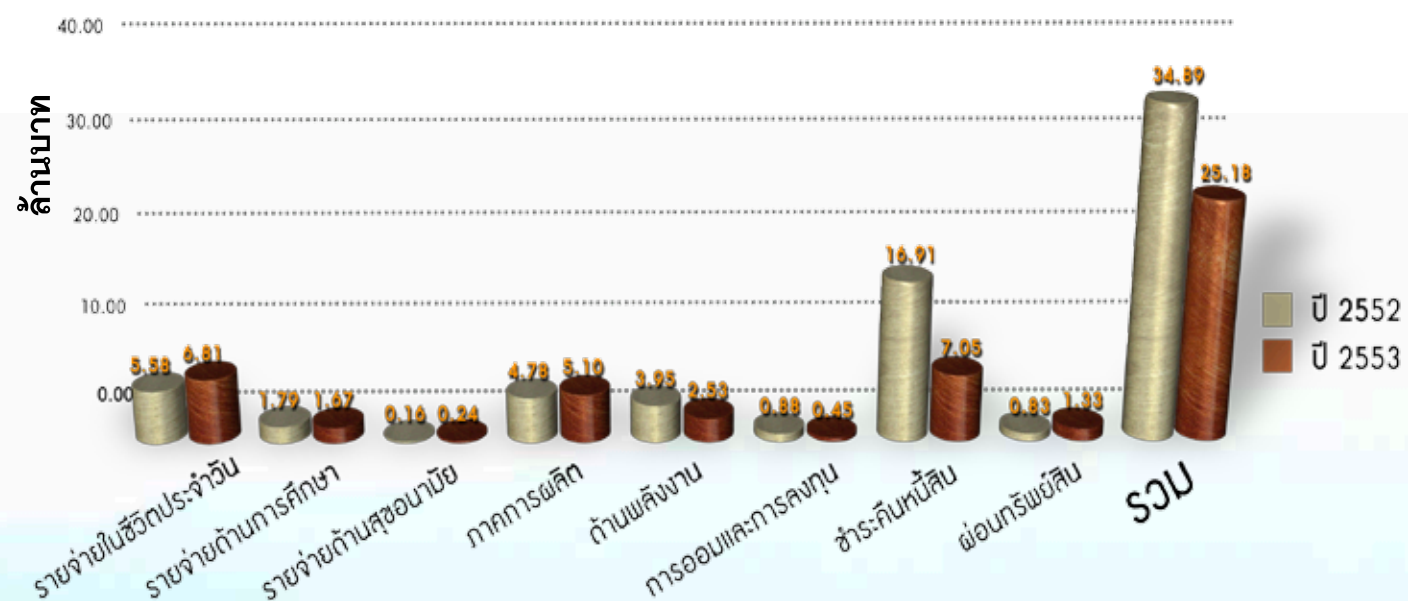
- ๑ จุดเรียนรู้การทอผ้าฝ้ายด้วยมือ
- ๒ จุดเรียนรู้การทำของใช้ในครัวเรือน
- ๓ จุดเรียนรู้การผลิตน้ำส้มควันไม้
- ๔ จุดเรียนรู้เตาสุปเปอร์อั้งโล่
- ๕ จุดเรียนรู้ปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด
- ๖ ศูนย์เรียนรู้โรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- ๗ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าภูวัด

■ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้

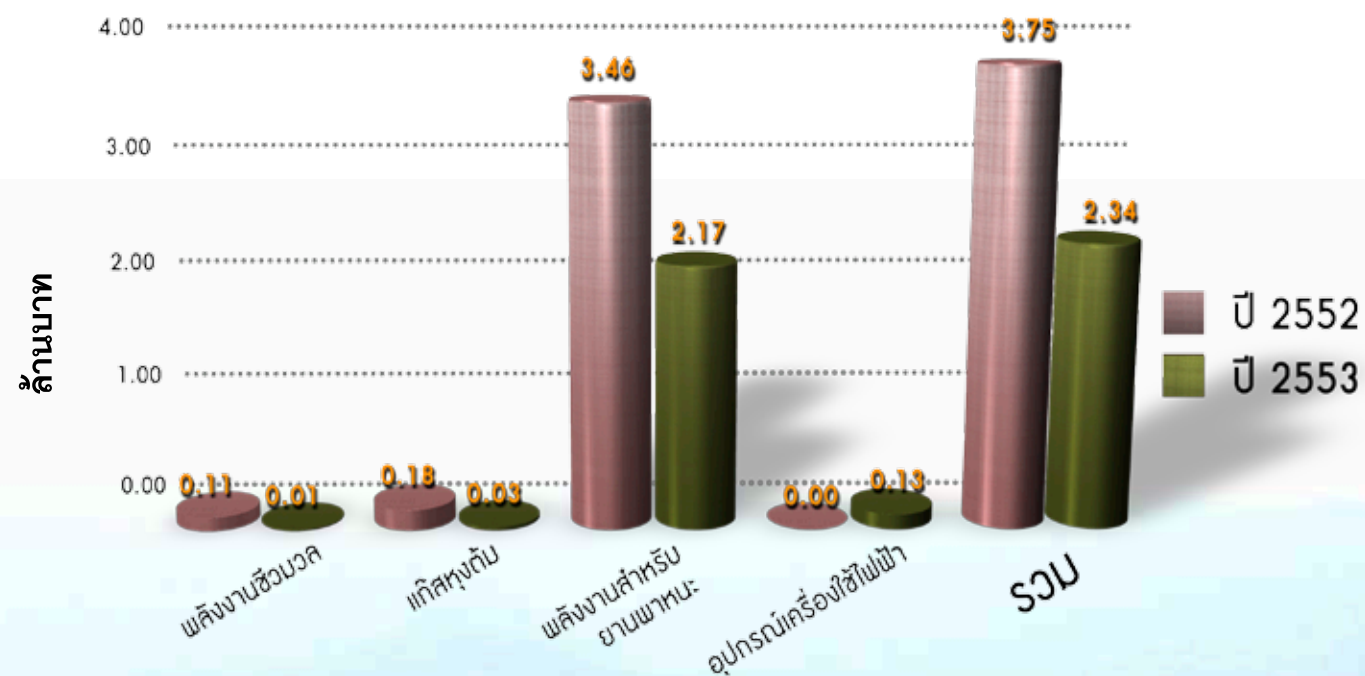
จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ในภาพรวมของตำบลระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ พบว่า รายจ่ายรวม ปี ๒๕๕๓ ลดลง ๘.๗๑ ล้านบาท คิดเป็น ๒๘% ของรายจ่ายรวมปี ๒๕๕๒ รายจ่ายที่ลดลงมากที่สุด มาจากชำระค่าน้ำประปา และพลังงาน คังแผนภูมิ ๑

แผนภูมิ ๑ เปรียบเทียบข้อมูลรายจ่ายรวมระหว่าง ปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

รายจ่ายพลังงานปี ๒๕๕๓ ลดลง ๑.๔๑ ล้านบาท คิดเป็น ๓๘% ของรายจ่ายพลังงานปี ๒๕๕๒ รายจ่ายที่ลดลงมากที่สุด มาจากพลังงานสำหรับยานพาหนะ และแก๊สหุงต้ม คังแผนภูมิ ๒

แผนภูมิ ๒ เปรียบเทียบข้อมูลรายจ่ายพลังงานระหว่าง ปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

เตาเผาถ่าน 200 ลิ

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลง
จากการทำกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ค่าบลค่าแคนลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๕๗,๖๒๙ กิโลกรัม จากกิจกรรมพลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม ปลุกต้นไม้ การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการตั้งจุดรับซื้อพืชผลทางการเกษตร

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ

๑. นายสมาน เกื้อกูล	๔. นายสง่า ศรีรักษ์	๗. นายหนูคล้าย คำป้อม
๒. นายเหรียญ ชัยมิ่ง	๕. นางแหวน ป้องบุญจันทร์	
๓. นายสุรศักดิ์ ตาปราบ	๖. นายถวิล ผยุงค์	

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นางคำมูล พาจันท์	๒๑. นายวิรัตน์ หล่อเหลา	๔๑. นายวีระเดช พรหมหุด
๒. นางทองจันทร์ พรหมโสภา	๒๒. นายหนูคล้าย คำป้อม	๔๒. นายสมักร แก้วดวงศรี
๓. นางบุญมา ศรีสองชัย	๒๓. นายสมยงค์ พาจันท์	๔๓. นายสุพจน์ หาญประชุม
๔. นายบุญเลิง เชื้อในเวียง	๒๔. นายอุทัย สุธัมมา	๔๔. นายสิน หลวงวิเศษ
๕. นายสมาน เกื้อกูล	๒๕. นายเจียน แก้วสีดา	๔๕. นายวินัย ชินน้อย
๖. นางสร้อย ศรีสิทธิ์	๒๖. นางบัวทอง คีเลศ	๔๖. นายสุพจน์ ปัตทิ
๗. นายสำลี คำวันดี	๒๗. นายบุญนง ศรีสมน้อย	๔๗. นายสุพัฒ น้อยหา
๘. นางเสริม เชื้อในเขา	๒๘. นายวิรัตน์ ทันทา	๔๘. นายชาญ จันทบุตร
๙. นายทวี ศรีศักดิ์	๒๙. นายเกษร สมใจ	๔๙. นางจันทร์เพ็ง สารสี
๑๐. นางปาง มลวรรณ	๓๐. นายคำปอน ศรีษา	๕๐. นางมจรีย์ วงษ์วาส
๑๑. นางนาง ผ่านบุตร	๓๑. นางสมศรี บุตรมา	๕๑. นางแจ้ว หมอกชัย
๑๒. นายบุญทัน ชุมหิน	๓๒. นายอวน แวงทัย	๕๒. นายเฉลย กัลยาศรี
๑๓. นายมิตร ผ่านบุตร	๓๓. นายคำศรี ปุยปัญญา	๕๓. นายบุตรดี เป้าจรรยา
๑๔. นายสายทอง อ่อนละออ	๓๔. นายจันทร์ นามจินดา	๕๔. นางมจรีย์ วงษ์วาส
๑๕. นายสุพิน หลอดบุตร	๓๕. นายบุญมา ทันทา	๕๕. นายเปื่อน กงพาน
๑๖. นางสาวรณ เทียมทงค์	๓๖. นางบุญศรี เลิศเขียว	๕๖. นายสมาน พาเคน
๑๗. นายคำมูล โพธิ์คก	๓๗. นายคำมี เหลาแพง	๕๗. นายสายยนต์ เป้าจรรยา
๑๘. นางจิมไล้ ศรีสมน้อย	๓๘. นายคุ้ม ศรีคลัง	๕๘. นายสุพจน์ ขาวทิด
๑๙. นายบรรจง คีเลศ	๓๙. นายบุญเพ็ง หลวงวิเศษ	๕๙. นายหนูจันทร์ ศรีอุคทา
๒๐. นายเฟื่อง เพชรล้ำ	๔๐. นายพลอย ชำนาญพล	๖๐. นายสง่า ศรีรัก

๖๑. นายกาสิน จิตรมาตร	๘๔. นายคำสิงห์ หอมโสภา	๑๐๗. นายชวน เคนานันท์
๖๒. นายจรูณ สารศรี	๘๕. นายเย็น ใจศรี	๑๐๘. นายสายฝน ขอนสัถ
๖๓. นายทองสุข ช่างโม	๘๖. นางมะลิวัลย์ สมไท	๑๐๙. นายทองแท่น ศรีรักษ์
๖๔. นายประจวบ สงค์จันทร์	๘๗. นายแหวน หอมหวาน	๑๑๐. นายสุระพล อินทรกำแหง
๖๕. นายสมบัติ ศรีหาจันทร์	๘๘. นายประเสริฐ กองกะมุด	๑๑๑. นายเจษฎา บุตรสนาม
๖๖. นายสุบิน เหลาเป	๘๙. นายวันดี มูลสัน	๑๑๒. นายรักเกียรติ เทพคำ
๖๗. นางโสภา บุตรศรี	๙๐. นายสุพจน์ งานเกณฑ์	๑๑๓. นายสัญญา คำศักดิ์คา
๖๘. นายไสว ศรีอุคทา	๙๑. นายสุรีย์ พิมพ์ศรี	๑๑๔. นายกฤษณา ศรีสุขใจ
๖๙. นายทองทิพย์ จันทร์วิเศษ	๙๒. นายประเสริฐ โนนปุ	๑๑๕. นางคำปิ่น ศรีราช
๗๐. นายนิคม แก้วสมจันทร์	๙๓. นายวิหาร สาริมา	๑๑๖. นายบัวเรียน เกศมามา
๗๑. นายประหยัด อานพินิจ	๙๔. นายจรรณ ขาวอุตรัง	๑๑๗. นายบุญทัน จันสมุทร
๗๒. นายไพบุรย์ บุตรสนาม	๙๕. นายบุญเกิด คงแหลม	๑๑๘. นางเบญมาศ จันสา
๗๓. นายวิญญู นักทำนา	๙๖. นายบุญหลาย เทพจันทร์	๑๑๙. นายปัญญา มาตรแสง
๗๔. นายสำรอง ผาจันทร์	๙๗. นายเปื้อน แก้วสมจันทร์	๑๒๐. นายเลิศ ช่างโม
๗๕. นายสุรินทร์ ทองแสนคำ	๙๘. นายสมบุญณ์ แก้วมาลา	๑๒๑. นางสมทรง ศิลธรรม
๗๖. นายทักษิณ หนักแน่น	๙๙. นายสวัสดิ์ ชัยสิทธิ์	๑๒๒. นายสุวรรณ กองหล้า
๗๗. นายบุญเริ่ม คอนเส	๑๐๐. นายสุธรรม ปานกลาง	๑๒๓. นายสรวง เทพอิน
๗๘. นายสงวน คำลือ	๑๐๑. นายไสว ภาไทยสงค์	๑๒๔. นายสามารถ แก้วหานาค
๗๙. นายสมจิตร หอมตา	๑๐๒. นายจันที ชัยสิทธิ์	๑๒๕. นายพงษ์ศักดิ์ สุขทวี
๘๐. นายสุพจน์ โคตรรักษา	๑๐๓. นายถวิล ผยุงค์	๑๒๖. นายเสมอ ศรีสุข
๘๑. นางแหวน ป้องบุญจันทร์	๑๐๔. นายทองไสย ชำนาญ	
๘๒. นายเหรียญ ชัยมิ่ง	๑๐๕. นายนิคม อาจหาญ	
๘๓. นายบัวหลวง น้อยหา	๑๐๖. นายหอม สุปะวะนะ	

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นางสาวอุมาพร จันทบุตร
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	นายวิจิตร จันทมาศ
ที่ปรึกษาภาค	นายวีระ นิใจไตรรัตน์

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๗-๒๐๐๐
www.pttplc.com